

ספרי' — אוצר הספרים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

בלק

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק יח

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

"מכון לוי יצחק"

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים וחמש לבריאה

לעילוי נשמת

ר' נתנאל ב"ר אפרים ע"ה נסים

נפטר ביום ט"ז סיון ה'תשס"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

ולזכות

זוגתו מרת דבורה תחי' נסים

לאורך ימים ושנים טובות עד ביאת

גואל צדק, ומתוך בריאות הנכונה

נדפס ע"י ילדיהם

ר' עמוס וזוגתו מרת רישא שיחיו נסים

ר' אפרים וזוגתו מרת מריטה שיחיו נסים

ר' דוד וזוגתו מרת אורה שיחיו בורק

כתובתנו באינטרנט: <http://www.torah4blind.org>

א. גם המדרשים שמביא רש"י על דברי בלעם קשורים לפשט

כבר דובר בהרחבה על כך, שלמרות שרש"י מפרש בפירושו על התורה את פשוטו של מקרא, וכאשר הוא מצטט דרשות מדברי חז"ל יש בהן הכרח לפי הפשט¹ – בכל זאת רואים, שבפרשתנו, בקשר לדברי בלעם, מביא רש"י דרשות רבות מחז"ל, שלא כפי הרגיל בפירושו.

ההסבר לכך הוא: התורה, בפשוטו של מקרא, אומרת בפירוש, "וישא משלו"², ומובן, שלפי דרך הפשט אין פירושם של פסוקים אלו מוגבל רק לפי המשמעות הפשוטה של המילים³, אלא יש בהם נמשל, נמצאים בהם גם רמזים ומדרשים שאינם כתובים בפירוש במילות הפסוק.

יחד עם זאת מובן, שגם לדרשות אלו, יש הכרח לפי פשט הפסוקים, הן קשורות וחשובות לצורך הבנת הפסוק⁴.

לפי זה יש להבין את הקטע השני בפירוש רש"י על הפסוק⁵ (בדברי בלק), "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אֵלֶּיךָ. רש"י מצטט את המילים, "כעת יאמר ליעקב וגו'", ומפרש: עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חיבתך לעין כל, שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחזיצתן לפניו ממלאכי השרת, והם ישאלו להם מה פעל אֵלֶּיךָ, וזהו שנאמר⁶: והיו עיניך רואות את מורידך, דבר אחר יאמר ליעקב

אינו לשון עתיד אלא לשון הווה, אינן צריכים למנחש וקוסם כי בכל עת שצריך להאמר ליעקב וישראל מה פעל הקדוש־ברוך־הוא ומה גזרותיו במרום, אינן מנחשים וקוסמים, אלא נמסר להם על פי נביאיהם מה היא גזירת המקום, או אורים ותומים מגידים להם. ואונקלוס לא תרגם כן.

ולכאורה:

(א) היכן רמוזה במילות הפסוק, ומדוע חשובה לצורך הפשט, כל האריכות בפירוש רש"י, ובמיוחד בפירוש הראשון?

(ב) מהו הקושי בכל אחד מן הפירושים, שבגללו נזקק רש"י לשני הפירושים?

(ג) רש"י מקדים את הפירוש הראשון לפני השני, דבר המורה על כך שפירוש זה קרוב יותר לפשט. – במה קרוב הפירוש הראשון לפשוטו של מקרא יותר מהשני?

(ד) מהי כוונת רש"י בסיום דבריו, ואונקלוס לא תרגם כן⁷ – במקומות רבים שונה תרגום אונקלוס מפירוש רש"י, ורש"י אינו מציין זאת.

ב. דברי מפרשי רש"י על שני הפירושים

מפרשים⁸ אומרים, שההכרח בפירוש הראשון של רש"י נובע מן הביטוי, "כעת", בכ"ף הדמיון⁹, שמכך לומד רש"י ש, עוד עתיד להיות עת כעת הזאת: לא בזמן הזה ממש, ובדומה לזמן האמור קודם, "ותרועת מלך ברו"¹⁰, שעליו מפרש רש"י, "לשון חיבה ורעות", תבוא מיד תקופה כזו, "כעת", שבה "תגלה חיבתך לעין כל...", והוא מסביר מהי הכוונה ב,תגלה חיבתך".

ולפי הפירוש השני באות המילים, "כעת יאמר ליעקב" בהמשך לתחילת הפסוק, "כי לא

(7) בכמה כת"י רש"י ליתא.

(8) רא"ם, שפ"ח, וראה גר"א.

(9) ראה גם באר מים חיים ודבק טוב לפרש"י.

(10) כג, כא.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחת הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלמה".

מעייני חיי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני הקהלת קהילות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט נגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבכבל"

ושיחת ש"פ שופטים ה'תשנ"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

— ובהקדמה:

אף שאמרו חז"ל שמישיח בא „בהיסח הדעת“, אין זה בסתירה ח"ו למחשבה והתבוננות באופן של „דעת“ („שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד ויתקע מחשבתו בחזקת“) בעניני משיח וגאולה נולכל לראש המחשבה וההתבוננות לידע ולהכיר שעומדים כבר בהכניסה לימות המשיח, „הנה זה בא“, כיון שכבר כלו כל הקיצין, וכבר עשו תשובה, וסיימו כל עניני העבודה בשלימות, ככל פרטי הדברים האמורים לעיל] — כי, „היסח הדעת“ פירושו „למעלה מן הדעת“, היינו, שלאחרי שענין זה חודר בדעתו (ע"י המחשבה וההתבוננות כו'), „ה"ז נעשה אצלו באופן שב(היסח ו)למעלה מן הדעת.“

ובנוגע לפועל — למרות ה„שטורעם“ שבדבר בתקופה האחרונה בשנה זו, תהא שנת נפלאות אראנו, לאחר ראיית הנפלאות המעידות שזוהי ה„שנה שמלך המשיח נגלה בו“, רואים שישנו קושי (עס קומט אָן שווער) להחזיר ההכרה וההרגשה שעומדים על סף ימות המשיח ממש עד שיתחילו „לחיות“ בעניני משיח וגאולה . . והעצה לזה — ע"י לימוד התורה בעניני משיח וגאולה, כי, בכח התורה (חכמתו של הקב"ה שלמעלה מהעולם) לשנות טבע האדם, שגם כאשר מצד הרגש שלו נמצא עדיין ח"ו מחוץ לענין הגאולה (כיון שלא יצא עדיין מהגלות הפנימי), הרי ע"י לימוד התורה בעניני הגאולה מתעלה למעמד ומצב של גאולה, ומתחיל לחיות בעניני הגאולה, מתוך ידיעה והכרה והרגשה ש„הנה זה בא“.

(משיחות שי"פ בלק, י"ז (טוב) תמוז תנש"א)

7) סנהדרין צז, א.

8) תניא ספ"ג.

9) תניא אגה"ק (קה, ב).

10) ראה דרזיל עה"פ לא"ל גומר עלי (ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ. והובא

להלכה בש"ך (ושריע אדה"ז) י"ד סקפ"ט סק"ג (סקכ"ג)).

נחש ביעקב ולא קסם בישראל: כאשר צריכים ישראל לדעת משהו מועבר אליהם המידע באמצעות הנביאים או אורים ותומים.

ולפי זה, הרי לפי הפירוש הראשון לא מובן, מהו הקשר בין „כעת יאמר...“, לבין התחלת הפסוק¹¹. ואילו לפי הפירוש השני קשה: א) באופן פשוט „יאמר“ הוא לשון עתיד, ולא לשון הווה¹², ב) בלתי מובן הביטוי „כעת“, בכ"ף הדמיון¹¹.

אך לפי זה עדיין צריך להבין:

א) אמנם מובן מן הפסוק שתהיה תקופה בדומה לתקופה זו, שאז יקויים „ליעקב ולישראל מה פעל א"ל“. אך מנין ההוכחה, ומהי החשיבות לצורך פשטות הפסוקים, בכל הפרטים „שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתן לפניו ממלאכי השרת“, ושהמלאכים ישאלו „מה פעל א"ל“.

ב) מדוע מקדים רש"י את הפירוש הראשון לשני — אדרבה, הפירוש השני קרוב יותר לפשוטו של מקרא¹³, למרות הקשיים הלשוניים שבו, בכך שחלקו השני של הפסוק בא בהמשך לתחילתו, דבר שאינו מובן לפי הפירוש הראשון?

ואכן רואים, שבמדרש¹⁴ נאמר הפירוש השני של רש"י לפני הראשון. ויותר מכך, הרמב"ן מביא בפירושו על הפסוק רק את פירושו השני של רש"י¹⁵.

ג) מדברי רש"י „דבר אחר יאמר ליעקב אינו לשון עתיד אלא לשון הווה“ מובן, שאפשר לפרש את המילה „יאמר“ גם בלשון הווה, כפי

שמסביר רש"י כבר לפני כן¹⁶, כיון שזהו „דבר הווה תמיד“ — „בכל עת“. גם את הביטוי „כעת“ אפשר לבאר לפי הפירוש השני, כפי שמסבירים המפרשים¹⁷, שמשמעות המילה „כעת“ היא: כאשר מגיע הזמן שצריך לדעת משהו, אז „נמסר להם על-פי נביאיהם...“.

ג. הקשר בין שני חלקי הפסוק לפי הגמרא, והשאלות על כך

לכאורה ניתן היה לתרץ, שהקשר בין שני חלקי הפסוק לפי הפירוש הראשון, הוא כדברי הגמרא¹⁸, „כל אדם שאינו מנחש מכניסין אותו במחיצה שאפילו מלאכי השרת אין יכולין ליכנס בתוכה, שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעת“¹⁹ יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א"ל²⁰ —

אך אי אפשר לומר שזוהי הכוונה בפירוש רש"י, כי:

א) בדברי רש"י אין אף רמז לכך ש„מחיצתן לפניו ממלאכי השרת“ היא תוצאה של „לא נחש...“.

ב) לפי זה לא היה הדבר צריך להיות רק לעתיד לבוא — „עוד עתיד להיות עת כעת הזאת“: כיון ש„לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל“ הוא בהווה, כפירוש, צריכה היתה גם התוצאה — „יאמר ליעקב...“ — להיות באותו זמן, כפי שהיה בשעת מתן תורה, שישראל למדו את עשרת הדברות מפי הקב"ה²⁰.

ג) כיצד שייד לכאן הענין „שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו“²¹?

16) בשלח טו, א.

17) ראה שפ"ח עה"פ.

18) נדרים לב, א. ועד"ו — ירושלמי שבת ספ"ז (כג') ופ"י הקה"ע ופ"מ שם. וראה להלן שם בירוש'. וראה אוה"ת עה"פ. וש"נ.

19) כן הוא בע"י (והתיבות כי לא נחש ביעקב וגו' הן בחצאי רבוע), וכ"ה בפ"י הר"ן שם (ובירושלמי שם — רק סיום הכתוב). ובגמרא לפנינו לא הובא סיום הכתוב ורק עד „קסם בישראל וגו'“. אבל ראה פרש"י ותדא"ג שם.

20) וראה ר"ן שם. עיון יעקב לע"י שם. מפרשים לירושלמי שם. ועוד.

20* פרש"י יתרו כ, א.

21) גם: מהו הלשון „מה פעל א"ל“ — דלכאורה מכיון שהמדובר בתורה הול"ל „מה הורה א"ל“, כבמדרשים הנ"ל, ועד"ו בירושלמי שם.

11) ראה רא"ם ומשכיל לדוד עה"פ.

12) ראה משכיל לדוד שם.

13) ראה רע"ב כאן עה"פ.

14) תנחומא (פרשתנו יד) ובמדב"ר (פ"כ, כ).

אלא שבפשטות — ב' מדרשים הנ"ל אינם במחלוקת, כ"א שמתחלה מפרש תחלת הכתוב „כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל“, והפ' „ראתה עינו את ישראל יושבין לפני הקב"ה כו'“ הוא על המשך הכתוב „כעת יאמר ליעקב גו'“. אבל בפ' מהר"ו (למד"ר שם) מפרש דראתה עינו את ישראל הוא ד"א ופירוש אחר על הפסוק. וגם הפ' „הרי את מחזיר כו' ונשאל בהקב"ה“ הוא על המשך הכתוב „כעת יאמר ליעקב“.

15) ופ"י הרמב"ן עצמו הוא ג"כ שמדבר בהווה ולא בעתיד.

ד. דיוקים נוספים בפירוש רש"י

כן יש להבין דיוקים נוספים בפירוש רש"י. ומהם:

(א) בפירוש הראשון – מהי חשיבות הביטוי „מלאכי השרת“, ולא מלאכים סתם?

(ב) „וחזו שנאמר והיו עניניך רואות את מורידך“ – וכי ענינו של רש"י בפירושו על התורה להסביר פסוקים מהנ"ך?

(ג) בפירוש השני²² מוסיף רש"י לאחר המילים „ומה פעל א"ל" את המילים „ומה גזרותיו במרום“ – מהו הקשר בין הדברים? יותר מכך: בהמשך דבריו הוא מזכיר רק את הענין „אלא נמסר להם עליפי נביאיהם מה היא גזירת המקום“, ואינו מזכיר „מה פעל א"ל“.

ה. בלעם רצה לרמוז למעלת ישראל באמרו „כעת יאמרו...“

ההסבר לכך הוא:

בלק „שכר“ את בלעם לצורך – לכה נא ארה לי את העם הזה²³. ובקשר לכך היתה התשובה „וישא משלו“ בפעם הראשונה, מדוע אין הוא יכול לעשות זאת – „מה אקוב...“ – „כי מראש צורים אראנו...“²⁴ – עקב המעלות המיוחדות של ישראל, כפי שמפרש רש"י בפירושו על פסוקים אלו.

בדומה לכך בפעם השניה של „וישא משלו“ הוא מתחיל ב„לא איש א"ל ויכזב“, שאי אפשר לבצע את רצון בלק „להמיתם במדבר“²⁵, ובהמשך הוא מציין את מעלות ישראל וחיותם, שהקב"ה מתעלם מעבירות ישראל, ואדרבה „תרועת מלך בו – לשון חיבה ורעות...“²⁶.

ועל כך הוא מוסיף אחר כך, שלא זו בלבד שלא ייתכן לבצע את „ארה לי את העם“, אלא בדיוק ההפך – „כי לא נחש ביעקב“ – „כי

ראויים הם לברכה (מצד מעלתם) שאין בהם מנחשים וקוסמים“²⁷.

אך כיון שהעובדה שכיון ש„אין בהם מנחשים וקוסמים“ גורמת ברכה, מורה על פגם בבלעם, בהיותו קוסם²⁸ – לכן ממשיך בלעם אודות מעלת ישראל ומדגיש בכך, שהסיבה לאי-יכולתו לבצע „ארה לי את העם“ אינה נעוצה בחסרון בו, אלא במעלת ישראל, שאליה רמז ב„משלו“ במילים „כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א"ל“.

ו. חיבת ה' לישראל מתבטאת בלימוד התורה בהשוואה למלאכים

הסבר הדברים הוא: „כעת“ בכ"ף קמוצה מורה על תקופה מסוימת²⁹ – וכיון שמדובר כאן על חיבת ישראל, מובן שמדובר על תקופה שכבר ראו בה את חיבת ה' לישראל.

וזאת יודע גם בן חמש למקרא, שחיבת ה' לישראל היתה גלויה בזמן מתן תורה, שאז נאמר³⁰: „והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ“, וכפי שמפרש רש"י: „אוצר חביב... כן אתם תהיו לי סגולה משאר אומות ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם ומה יש לי עוד שתהא חבתם נכרת כי לי כל הארץ והם בעיני ולפני כלום“.

והן הנאמר „כעת יאמר ליעקב“, שה„עת“ שלעתיד תהיה כעת הידועה, כזמן מתן תורה – מובן, שבדיוק כשם שבמתן תורה למדו ישראל תורה מהקב"ה בעצמו, ושמעו ממנו את עשרת הדברות, כך „עתיד להיות“, שילמדו „תורה מפיו“ של הקדוש-ברוך-הוא³¹.

(27) פרש"י בתחלת הכתוב כאן (כג).

(28) ראה פרש"י כב, ו. יהושע יג, כב (הובא בפרש"י כאן פסוק הבא (כג, כד)). וראה רד"ק מירא דכיא שם. פרש"י מסות לא, ו. רמב"ן שופטים יח, ט.

(29) ראה מירא דכיא בפרש"י.

ומ"ש ברא"ם שהוא כ"ף הדמיון שמדמה זמן א' להשני – צ"ע, שהרי נאמר בקמ"ץ, והרא"ם לשיטתו אויל בפירושו לזירא יח, יוד. אבל ראה מירא דכיא שם. וגם בגו"א עה"פ כאן שכתב שהכ"ף הוא כ"ף הדמיון אינו מפרש כן מצד הדמיון דומן א' להשני, אלא על הזמן שנאמר בהמשך הכתוב.

(30) יתרו יט, ה.

(31) להעיר מהתניא פל"ו.

דמנין השנה שנתפשט בתפוצות ישראל, השנה שבה יקויים היעוד „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות“, וכבר ראו בפועל „נפלאות“ המעידים שזוהי ה„שנה שמלך המשיח נגלה בו“, ועד ל„שעה שמלך המשיח בא... והוא משמיע להם לישראל ענוים הגיע זמן גאולתכם“ (כדברי הילקוט שמעוני), ועד להכרזה ש„הנה זה (המלך המשיח) בא“, שכבר בא, היינו, שעומדים כבר על סף התחלת ימות המשיח, על סף התחלת הגאולה, ותיכף ומיד המשכחה ושלמותה.

... כיון שעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מובן, שלימוד הלכות בית הבחירה בשנה זו צריך להיות באופן אחר לגמרי... ועוד ועיקר – שהלימוד הוא מתוך ידיעה והכרה בוודאות גמורה שאין זה „הלכתא למשיחא“, כי אם, הלכה למעשה בפועל ברגע שלאח"ז, כיון ש„מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל (כבר עתה למעלה, ותיכף) יגלה ויבוא משמים“³² ברגע כמימרא!

וע"ד המדובר בתקופה האחרונה בנוגע להוספה המיוחדת בלימוד התורה בעניני גאולה ומשיח – לא (רק) בתור „סגולה“ למהר ולקרב ביאת המשיח והגאולה, אלא (גם) בעיקר כדי להתחיל „לחיות“ בעניני משיח וגאולה, „לחיות עם הזמן“ דימות המשיח, עי"ז שהשכל נעשה ממולא וחדור בהבנה והשגה בעניני משיח וגאולה שבתורה, ומהשכל מתפשט וחודר גם ברגש הלב, ועד להנהגה בפועל במחשבה דיבור ומעשה באופן המתאים לזמן מיוחד זה, שעומדים על סף הגאולה, ומראים באצבע ש„הנה זה (המלך המשיח) בא“.

ויש להוסיף בביאור הצורך והמעלה דלימוד התורה בעניני משיח וגאולה ובנין ביהמ"ק השלישי ככניסה להתחלת ימות המשיח

(2) מיכה ז, טו.

(3) ישע"י רמז תצט.

(4) שה"ש ב, ח ובשהשיר עה"פ.

(5) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(6) לעיל ע' 40. ועוד.

ואז, במקום להפריע חסוֹשֵׁלוֹם לישראל, הם מברכים אותם ומסייעים להם, שלא יחסרו דבר, ולהיפך, ובמיוחד ביציאתם בקרוב ממש ממדבר הגלות ובכניסתם לגאולה האמיתית בארץ הקודש, ההיפך מכוונת בלק⁵⁶,

(57 ישעי' מט, כג.
58 שם סא, ה.

(56 ראה פרש"י כג, יט.

הוספה בשורת הגאולה

ל.

ע"פ כל הסימנים שבדברי חז"ל אודות דרא דעקבתא דמשיחא,

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות ו(במילא) דור הראשון של הגאולה. . ובכל זה ניתוסף עוד יותר ע"י שלימות העבודה דהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה בחצי כדור התחתון (כתוצאה מהגאולה ד"ב-י"ג תמוז) במשך יובל שנים, אשר, אם בהתחלת תקופה זו יצא כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בהכרזה „לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה“, והעיד שכבר סיימו כל עניני העבודה, וצריכים רק „לצחצח הכפתורים“, ויתירה מזה, שכבר סיימו גם „צחצוח הכפתורים“, וצריכים רק לעמוד הכן („עמדו הכן כולכם“) לקבל פני משיח צדקנו, הרי בסיומה של תקופה זו, בודאי ובודאי ללא כל ספק וספק ספיקא שכבר הגיע זמן הגאולה, ובלשון חז"ל „כלו כל הקיצין“ וגם ענין התשובה (כהמשך המאמר „ואין הדבר תלוי אלא בתשובה“) ה"י כבר בשלימות.

... וחידוש נוסף בדורנו זה גופא – בשנה זו:

נוסף לכך שנמצאים בסמיכות ממש לגאולה האמיתית והשלימה, הרי, שנה זו היא „(תהא) שנת נפלאות אראנו“ (כהר"ת

ז. **ההסבר לציטוט „והיו עיניך ולדברי רש"י, שהן יושבין...“**

אך מתעוררת השאלה:

(א) במתן תורה אנו מוצאים שישראל אמרו למשה „דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר אלקים עמנו פן נמות“, ואכן כך היה, „ויעמוד העם מרחוק“³⁹. וכיצד ייתכן כעת, שישראל ירצו ללמוד „תורה מפיו“ של הקב"ה?

(ב) אף אם אכן תהיה עת נוספת כבמתן תורה – מדוע היא שוללת את „ארה לי“ יותר מזמן מתן תורה?

לפיכך אומר רש"י: (א) „וזהו שנאמר⁴⁰ והיו עיניך רואות את מוריד“ – נאמר במפורש בתורה שהקדוש-ברוך-הוא יהיה „מוריד“ של ישראל, באופן של „והיו עיניך רואות“⁴¹. (ב) „שהן יושבין לפניו“ – לא תהיה זו תופעה חד-פעמית, ולזמן קצר, אלא באופן של „יושבין“ – בקביעות⁴², כפי שכבר פירש רש"י⁴³, „אין תשב אלא לשון ענכה“⁴⁴.

ח. **הצורך בשני הפירושים, והסדר ביניהם**

אך מתעוררת השאלה: בכל זאת זהו ענין

אבל לנביאי האומות (הם למשה ממלאכי השרת) כו' בלשון ארעי וטומאה שנאמר ויקרא אלקים אל בלעם.

(39 יתרו כ, טז, שם, יח.

(40 ונראה שצ"ל כדפוס א' וב' וכו"כ כת' רש"י „שנאמר“ במקום „וזהו שנאמר“.

(41 ולכן הביא רש"י רק פסוק זה ולא הפסוק הראשון שהובא במדרש וגם לא הכתוב (ישעי' מ, ה), ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר – כי דוקא בפסוק זה מפורש שהקב"ה יהי' „מוריד“.

(42 ועפ"י יובן גם הלשון „והם ישאלו להם מה פעל איל“ ולא מה הורה וכיו"ב כנ"ל הערה 21 – כי מעלת למעלה אינה מספיקה כאמירת בלעם לבלק שמשו"י אא"פ לקללם, כ"א דוקא עי"ז שבעלת למעלה פועלת למטה, שלכן מלאכים ישאלו מה פעל הקב"ה למטה. ולהעיר גם מפ"מ לירושלמי שם (ד"ה ואומרין להם).

(43 תוריע יב, ד. ובפרש"י פרשתנו כב, ח: וישבו „לשון עכבה“.

(44 ובפרש"י „יושבין לפניו“ הוא לא רק יתור לשון (שהי' אפ"ל „שהן לומדים תורה מפיו“) אלא שגם תמוה, דלכאורה „לפניו“ צ"ל „עומדים ולומדים תורה מפיו“ של הקב"ה (ולהעיר מבעלותך ט, ח „עמדו ואשמעה“). ועכצ"ל שהכוונה להדיגש שיהי' בקביעות ככפנים.

וכיון שחיבה בגלוי מתבטאת בהשוואה לאחריים, שדוקא לגביהם „חיבתן ניכרת“, מובן, שכשמדובר על לימוד התורה, שלאומות העולם אין שום קשר לכך, צריך לומר שגילוי החיבה בענין זה הוא בהשוואה ל„מלאכי השרת“³², אפילו בהשוואה למלאכים שענינם „לשרת“ כביכול את הקדוש-ברוך-הוא.

(לא רק בהשוואה למלאכים בדרגת ביצוע שליחות ה' למטה, כפי שכבר למדנו על המלאכים שבאו לאברהם כדי למלא שליחויות³³ – אחד לבשר את שרה ואחד להפוך את סדום ואחד לרפאות את אברהם שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות – ובדומה להגר³⁴ וכדומה³⁵, אלא גם בהשוואה למלאכים המשרתים למעלה, כביכול, את הקב"ה).

כלומר, גם ביחס למלאכי השרת תהא החיבה לישראל ניכרת³⁶, בלומדם תורה מפיו של הקב"ה – „והם ישאלו להם מה פעל איל“³⁷.

לפי זה מובן מדוע לאחר שאמר בלעם ש„ראויים הם לברכה“, כי לא נחש ביעקב, הוא הוסיף והדיגש, שהקללה אינה יכולה לשלוט בישראל, לא מפני שהוא (בלעם) בדרגה נמוכה, מנחש וקוסם, והם „לא נחש“, אלא מצד עצם מעלת ישראל, שחיבתם תתגלה כאשר „מחיצתן לפנים ממלאכי השרת“³⁸.

(32 הלשון „מלאכי השרת“ הובא גם בפרש"י וירא יח, ט. תולדות כז, א. יתרו ח, טז. תשא לג, ז. ר"פ ויקרא. ועוד.

(33 וירא יח, ב.

(34 לך טז, ז ואילך.

(35 „מלאך ה' בדרך לשטן“ – לבלעם – דפרשתנו כב, כב ואילך. מלאכים ממש דר"פ וישלח. ועוד.

(36 עפ"מ"ש בפרש"י תשא שם, ויהי' כל מבקש ה' אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה כו' אומרים להם הרי הוא באהלו של משה – יומתק הלשון בפרש"י „כעת הואת“. שלא קאי רק על זמן מ"ת אלא על כל זמן היות ישראל במדבר, ו„עוד עתיד להיות עת כעת הואת אשר תתגלה חבתן לעין כל“, שגם אוה"ע ידעו ויבינו חבתן זו.

(37 לכאורה יש להקשות למה נאמר בכתוב „כעת יאמרו“ ולא ישאלו (כפרש"י) וכיו"ב? וי"ל שגם מזה הכרח להפירוש שכל הכתובים האלה מדברים במעלתם של ישראל (ראה בפנים סי"א) – כי לשון „יאמר“ אינו מדגיש הפועל, המדבר, כ"א הנפעל: יאמרו לישראל.

(38 ויש להוסיף בזה שאצל בלעם ה"י מעלה מיוחדת בזה שבני „מחיצתן לפנים (אפילו) ממלאכי השרת“ – ע"פ פרש"י ר"פ ויקרא „לשון שמלאכי השרת משתמשין בו.

נביאיהם ועל ידי אורים ותומים, והם מסירים את הגזירה על ידי תשובה וכו'".⁴⁶

י. שני הפירושים – מעלה גדולה בעתיד או מעלה קטנה בהווה

לפי האמור לעיל יש לומר, שההבדל בין שני הפירושים תלוי בשקלא-פוטריא בשאלה כללית, גם בהלכה⁴⁷: מה גובר על מה – מעלה גדולה יותר שתהיה בעתיד, או מעלה קטנה יותר שקיימת כבר בהווה⁴⁸.

לפי הפירוש הראשון יוצא, שב"כעת יאמר ליעקב ולישראל" הכוונה היא ש"ראויים הם לברכה", וקללה כלל אינה אפשרית, עקב המעלה הגדולה ש"תגלה חיבתן לעין כל" ו"מחיצתן לפני מלאכי השרת", אך זהו יתרון ש"עתיד להיות".

ואילו לפי הפירוש השני יוצא, שמעלתם אינה גדולה כל-כך, ויש אפשרות לכך שהקדוש-ברוך-הוא כועס ותיתכן קללה, אך כיוון ש"נמסר להם על-פי נביאיהם מה היא גזירת המקום" הם נזהרים שהיא תתבטל ולא תתבצע למעשה. אך מצד שני זוהי מעלה הקיימת בכל עת – בהווה.

לפי זה יוצא, לכאורה, שמסדר הפירושים ברש"י ניתן להכריע שלפי דעתו בדרך הפשט, חשובה יותר מעלה גדולה בעתיד מאשר מעלה קטנה יותר בהווה.

אך לאמיתו של דבר אי-אפשר ללמוד זאת

46) עפ"י יובן הלשון, נמסר להם ע"פ נביאיהם כו' – דלכאורה: השלילה דנמשך וקוסם היא, דהם שואלים לנביאים וא"ת, וא"כ הול"ל דשואלים לנביאים וא"ת – כי עפ"י מודגשת גם בזה מעלת ישראל (ע"ד בפ"י הא'), שאינם צריכים לשאול אלא שנמסר להם מה גזירותיו במרום בלי שאלה. ולכן מפריד רש"י ואומר, "או א"ת מגידים להם", ולא כללו, נמסר להם ע"פ נביאיהם וא"ת", כי הגדת א"ת הוא באופן דמעה לשאלה.

47) ראה שדי תמיד אסיפת דינים מע' יוה"פ ס"א ס"ק י. ושי"י. וראה גם כללים שם מע' ו' כלל ג.
48) ראה בכ"ז – לקו"ש חט"ז [המתורגם] ע' 494 ואילך. חט"ז [המתורגם] ע' 424 ס"ז ואילך. חט"ז ע' 73 ואילך. ועוד.

(*) בדומה"ן הביא מפרש"י הלשון, נאמר להם כו' וכ"ה בדפוס א' וב' ובכ"כ כתי"י רש"י וג"כ מתאים להמבואר בפנים, שהרי לא כתב, ואומרים להם" וכו' ב.

יב. לא לשים לב למלעיגים על קיום תורה ומצוות

אחת מן ההוראות הנלמדות מן האמור לעיל היא:

לא זו בלבד שהגילוי שעל-ידי הנביאים הוא פעולה הנמשכת בהווה, ויש בכל עת הוראות ברורות, שה' גילה דבריו על-ידי עבדיו ראשי אלפי ישראל עיני העדה בכל דור ודור, אלא גם לימוד התורה מפיו של הקב"ה לא היה רק בזמן מתן תורה במדבר, אלא גם הוא ישנו בכל עת, שכאשר יהודי לומד תורה כראוי הרי אז "תען לשוני אמרתך"⁵¹ – הוא לומד תורה מפיו של הקדוש-ברוך-הוא. אלא שעתה זה בהעלם, ולעתיד "תגלה חיבתן לעין כל".

מכך מובן, שאין להתרגש מן המלעיגים על לימוד התורה וקיום המצוות, ובמיוחד בהפצת התורה והיהדות, כי יש ליהודי הוראות ברורות ממני שגילה דבריו על-ידי עבדיו, ויותר מכך – הוא לומד מפיו של הקב"ה וברור שהוא נמצא עמו – הקב"ה קורא ושונה כנגדו⁵², עד כדי ש"מה להלן (בשעת מתן תורה) באימה וביראה וברתת וביעו – אך כאן"⁵³ כך.

וכיוון שהוא "תמים תהיה עם ה' אלקיך"⁵⁴ – ביחד עם ה', אל לו להתרגש גם מכך ש"רגשו גוים"ו, "לאומים יהגו"⁵⁵, כי הוא יודע שזהו "ריק". אף אם הדברים באים ממלך או משר, כבלק מלך מואב, או מאחד מנביאי אומות העולם, בדומה לבלעם, כי גם הם יודעים את מעלה הנפלאה של ישראל ש"מחיצתן לפני מלאכי השרת", ואף "ומזליהו חזי" (=מזלם רואה זאת).

עד אשר כל אומות העולם חייבות להודות שישראל "ראויים הם לברכה", כי "אין בהם מנחשים וקוסמים". כלומר, אין הם מתחשבים בחוקות והנהגות הגויים והם איתנים באמונתם בתורה.

51) ראה לקו"ת סוכות פא, ג. שה"ש מד, ב.

52) יל"ש איכה רמז תתרלד. תדבא"י רפ"ח.

53) ברכות כב, א.

54) שופטים יח, יג (ובפרש"י שם). והיא הקדמה להכתוב שלא"ח שם "הגוים גו' אל מעוננים ואל קוסמים וגו'", ראה רמב"ן שם. אבל ראה לקו"ש חט"ז ע' 64 ואילך.

55) תהלים ב, א.

מפירוש רש"י, כי: א) רש"י מפרש זאת על דברי בלעם, נביא באומות העולם בדוגמת נביאי ישראל⁴⁸, ולכן המעלה ש"נמסר להם על-פי נביאיהם" אינה גדולה כל-כך כלימוד "מפיו" של הקדוש-ברוך-הוא. ב) ועיקר: לפי הפירוש הראשון אין זו רק מעלה שתהיה לעתיד, אלא מעלה גם בהווה, אך בעתיד יתווסף ש"תגלה חיבתן לעין כל".

לפיכך אין מכאן הוכחה לכך שענין שבו המעלה רק תיעשה בעתיד מכריע את ההווה.

יא. התמיהה, ואונקלוס לא תרגם כן

לפי כל האמור לעיל רואים שהתוכן העיקרי של כל דברי בלעם הוא המעלות המופלאות של ישראל.

את זאת הוא היה מוכרח להדגיש שוב ושוב כדי להצדיק את סירובו להפצרות החזרות ונישנות של בלק, "ארה לך", וקבנו לך" וכו'.

לכן גם לפי הפשט וגם לפי הדרוש והרמז, "משלו" – פירוש הפסוקים הוא שמדובר כאן על מעלתם של ישראל.

לפיכך מביע רש"י את התמיהה: במקומות רבים בכל הפסוקים בפרשתנו⁴⁹ פירושו הוא "כתרגומו", וכן תרגם אונקלוס" (או בצירוף פירוש נוסף),

יוצא מן הכלל פסוק זה, שבו התמיהה היא ש"ואונקלוס לא תרגם כן", לא תרגם כאחד משני הפירושים, אלא בחר את פשוטו של מקרא ממש.

ולמרות שרש"י סובר אחרת, כי זהו "משלו" וכל הפסוקים מדברים על חשיבות ישראל,

בכל זאת אין הוא רוצה לשלול לגמרי את פירושו, ומסביר ש"ואונקלוס", המסביר לפי פשוטו של מקרא אפילו כאשר רש"י אומר "אין המקרא הזה אומר אלא דרשני"⁵⁰ וכדומה, "לא תרגם כן", בהתאם לשיטתו, שהיא שיטת רש"י בפסוקים האחרים בתורה.

48*) רש"י כב, ה.

49) אולי י"ל הטעם כי בלעם הרי ה' מפתור אדם (דברים כג, ה. אונקלוס בפרשתנו כב, ה).

50) בראשית א, א.

45) ראה פרש"י כג, ח.